

A MAGYAR KIRÁLYI FÖLDMŪVELÉSÜGYI MINISZTERIUM KIADÁSA

RÁDIÓS GAZDASÁGI ELŐADÁSOK

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

ELNÖK: BR. PRÓNAY GYÖRGY DR.
HELYETTES ELNÖK: BUDAY BARNA

TAGOK:

MARSCHALL FERENC DR. SZTANKOVICS JÁNOS
NÉMETH JENŐ WELLMANN OSZKÁR DR.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

CZVETKOVITS FERENC DR.

SEGÉDSZERKESZTŐ:

SUHAYDA TIBOR

SZERKESZTŐSÉG:

BUDAPEST, V., KOSSUTH LAJOS-TÉR 11. SZ., II. 202.

III. ÉVFOLYAM

A. SZOROZAT

5. SZÁM

OLVASD EL, ŐRIZD MEG ÉS GYŪJTSD KÖNYVTÁRBA!

HOGYAN TEHETJÜK JÖVEDELMEZŐVÉ JUHÁSZATUNKAT?

ÍRTA:

DR. SCHANDL JÓZSEF

KÖZGAZDASÁGI EGYETEMI NYILV. R. TANÁR

A „RÁDIÓS GAZDASÁGI ELŐADÁSOK”

1929. évi I. és II. félévének A. és B. sorozata casinos kötésben darabonként 2 pengőért kapható a magy. kir. Földművelésügyi Minisztérium könyvtárában Budapest, V. ker., Kossuth Lajos-tér II. szám, földszint

Akik a fenti előadásorozatokat számonként összegyűjtötték, egész vászon

BEKÖTÉSI TÁBLÁKAT

rendelhetnek 80 fillérért, postán keresztkötéssel 1 pengőért

a „Pátria” Irodalmi Vállalat és Nyomdai R.-T.-nál, Budapest, IX., Üllői-út 25.

Hogyan tehetjük jövedelmezővé juhászatunkat?

Írta: Dr. Schandl József közgazdasági egyetemi nyilv. r. tanár.

Meggyőződésem, hogy napjainkban a juhtenyésztésből származó jövedelem általában azért oly csekély, mert a tenyésztők ma már nem azzal az előszóval foglalkoznak a juhval, mint elődeink tették és nem érvényesítik e téren azokat a tanokat és elveket, melyekkel a modern állattenyésztési tudomány másutt, így különösen a szarvasmarhatenyésztés és a lótenyésztés terén diadalokat arat.

Van az Országos Gyapjúminősítő Intézet gyűjteménytárában egy, a múlt század 70-es éveiből származó juhászati törzskönyv. Egy pesti-vidéki uradalom házi törzskönyve. Ötújjnyi vastag, díszes bőrkötésű könyv, sarkai erős rézlemezekkel biztosítva. Minden lapja fényezett karton, melyek mindegyikén egy-egy anyának vagy kosnak jól sikerült fényképe. A képek alatt legügyesebb kalligráfiával, azaz a szó szoros értelmében vett „szépirással“ részletes jegyzetek vannak a juh testalkatáról, lábszerkezetéről, benőtségéről, ráncoltságáról, a gyapjú finomságáról, fényéről, hűségéről, belsejéről, a fűrthosszúságról, a bundatetőről, a bunda kiegyenlítetttségéről stb., stb.

Ha semmit se tudnánk a múlt század juhtenyésztésének fejlettségéről, akkor ez a múzeális tárgy egymaga is eléggé tanúskodhatna a tenyésztési technikának arról a magas fokáról, mellyel akkor a juhtenyésztést folytatták és arról a bámulatos gondosságról, melyet ez apró jószág egy-egy egyedének a tenyészkiválasztásakor szenteltek.

Amilyen gyönyörűség a hivatásos szakember számára elmerengeni a múltnak e szép emlékein, annyira lehangolók a jelen állapotok.

A juh talán nagyobb gazdasági állataink közül az egyetlen, melynél a modern tenyésztési technika nem érvényesül, amellyel gazdáink a legkevesebb ügyszeretettel foglalkoznak.

Miért? A válasz majdnem mindig ugyanaz: „Mert a juhtenyésztés jövedelmezősége kétséges“, „évről-évre csökkenő“.

Feltéve, hogy a jövedelmezőség tényleg csökken, talán jó volna fontolóra venni, hogy nem éppen azért csökken-e, mert a haladó tenyésztés modern eszközeit nála nem érvényesítjük? Nem az elhanyagoltság következménye-e ez? Nem onnan van-e ez, hogy a lovat, a szarvasmarhát és a sertést az intelligens gazda tenyésztí — minden tudását befektetve —, míg a juh tenyésztésének gondja az egyszerű juhász vállain nyugszik?

Attól tartok, hogy *circulus vitiosus*-szal állunk itt szemben, melynek további pergése jelentékeny köz- és magángazdasági kárt von maga után.

Ha a juhot ilyen elhanyagoltság mellett pusztulni hagyjuk, hol vesszük majd azt a gazdasági állatot, mely aranyat kovácsol a domboldalak kötörmeléke közt, vagy a száradó sziken senyvedő füvekből, az udvarokon, szérűkön, útszéleken porral bevont gyeptől, amelyik pénzzé teszi az alomszalmából kiszálalt törmelékot, gyomokat, a dér-csipte dohánytarlót, a kiszedés előtt álló burgonya kesernyés lombozatát sít., sít.

Hol van az az állat, mely ezeket az anyagokat értékesíteni tudja s így nem veszteséget jelent-e a gazdára, ha eltűnik a juhnyáj az oly birtokról, melyben ilyen takarmányfélék adódnak?

Többször kérdeztem tapasztalt, számító öreg gazdáktól, hogy mint vélekednek a juhtartás felől? A válasz mindig így hangzott: „Megtartom a juhászatot, mert alig van reá kiadás és mégis évente egyszer-kétszer kapunk pénzt utána s így 1—2 hétre megment a gondoktól éppen olyan időben, mikor máshonnan alig számíthatok bevételre. Minél többoldalú a gazdaság, annál kevésbbé érhet bennünket katasztrófális pénzhiány“.

Hogy juhászataink legnagyobb része kellő jövedelmet nem szolgáltat, annak okát elsősorban abban kell keresni, hogy a rendszeres és az egyediséget értékelő tenyész kiválasztás a juhtenyésztés terén még hiányzik.

Pár évtizeddel ezelőtt, mikor boldogemlékű Újhelyi professzorunk korszakalkotó munkáját megkezdette, így volt ez a szarvasmarhatenyésztésben is. De ki olyan balga ma már, ki nem tartja számon egyedenként teheneinek tejelését? Ki az, ki csak egész tehénistállójának átlagtermelésével foglalkozik? Hol van az a magyar gazda, ki nem tudja, hogy tehén és tehén közt a tejtermelésben óriási különbség van még akkor is, ha ugyanazt a takarmányt fogyasztják? Ki nem tartja ma már legtermészetesebb elvnek, hogy csak jó tehenet érdemes tartani, csak ennek a borját felnevelni, míg a rossz tejelöt vigye

a mézárós inkább ma, mint holnap, mert minden nappal nő nála a ráfizetés.

Ezzel szemben juhtenyésztőink 95%-a még nem eszmélt reá arra, hogy ugyanilyen, vagy talán még nagyobb változatosság uralkodik juhaink közt. Még nem tudják, hogy mennyi arany van itt a homok közt s ennek az aranynak kimosása, azaz a jól termelők kiválogatása milyen eredményes, gyümölcsöző munka!

Vegyük csak sorra juhainkat és vizsgáljuk őket bármilyen gazdaságilag érdekes tulajdonságra, legyen az akár a gyapjúhozam, a gyapjú finomsága, a test fejlettsége, a tejelékenység, a nevelőképesség. Meglepetéssel fogjuk tapasztalni, hogy apróbbak mellett kétszeres súlyúak, 1—2 kg nyírósúlyú anyák mellett 4—6 kg-os bundát növesztők, 10 litert adó fejősjuhok közt 80—100 literesek is akadnak . . .

Ha most már az értékmérő tulajdonságok fokainak egybevetéséből kiderül, hogy bizonyos juhok csekély tenyész- vagy haszonértékkel bírnak, akkor ezeket mielőbb ki kell selejtezni. Kiselejtezésük után kevesebb lesz a takarmányszükséglet és egyéb termelési költség, de nő a tisztajövedelem. Nem lehetetlen, sőt valószínű, hogy a nyáj nyers-hozadéka a régi marad vagy még nő is, mert a nyájnak megmaradt része a rendelkezésre álló takarmánnyal jobb táplálásban részesülhet s így a bennük rejlő termelőképesség tán még annyira fokozódik, hogy pótolni tudják a nyáj kiselejtezett „élősködői“-nek terménymennyiségét. Hogy ez nem utópia, annak bizonyossága az egri főkáptalan juhászata; itt századunk elején 60.000 juhról nem nyírtak több gyapjút, mint nyírnak ma ugyanennek az uradalomnak 30.000 darabot számláló, tehát félannyi, de kellően kiválogatott állományáról.

Ha a kiválogatás megindult, akkor a nyáj jövedelmezősége fokozatosan tovább nő abból az okból is, hogy csak a legjobbnak talált egyedek ivadékai neveltetnek fel; így néhány év múlva a legjobb vérvonalak párosítására nyílik alkalom, tehát minden feltétele meglesz annak, hogy a juhászat nagyobb jövedelmet biztosítson még akkor is, ha a takarmányozást, az ápolást a tenyésztő bármely okból nem tudja, vagy nem akarja javítani.

Nincs ugyanis egyetlen gazdasági állatunk se, melynél a jó termelőképességű állatok kiválogatása egymagában, minden további tökéletesítés nélkül biztosítaná a nagyobb bevételt, csak a juhászat. Ha ugyanis jó tejelő tehén, vagy szapora koca birtokába jutok, ezeket még termelésük nagysága arányában több abrakkal is el kell látnom, különben nem tudják kimutatni képességüket. Ezzel szemben a gyapjútermelő juh jó gyapjútermelése az életbentartó táplálás mellett is

mutatkozik, ha vérében van a nagy gyapjútermelőképeség. Hatnyolc kilogramm finom és értékes gyapjút nyírhatunk a természeténél fogva jól termelő juhról ugyanazon a legelőn, vagy téli tartáson, amelyen a gyenge termelő csak feleannyi és félértékű gyapjút nyújt. Tőkeszegény viszonyaink közt ezt az előnyt nem szabad lekicsinyelni.

Mindezekből — azt hiszem — eléggé kiviláglik, hogy mennyire vétenek önmaguk ellen azok a juhtenyésztők, kik nyájaikban az egyedi válogatást, a juhek egyenkinti megítélését, azaz „bonitálását“ nem gyakorolják.

Most, a tél vége felé van a bonitálás ideje, mert a bunda már megnőtt annyira, hogy belőle a gyapjú értékmérő tulajdonságai megítélhetők, másrészt most van leginkább ideje a gazdának a nyugodt, alapos munkához.

A juhek bonitálását rendszerint az akolnak egy világos, de nem napsütötte helyén végezzük. A juhokat egyenkint 60 cm magas, rácsoslapú asztalra állítjuk, hogy a bunda alapos vizsgálata közben ne kelljen a bonitálónak le-lehajolgatni, ami pár óra alatt kimerítené s így nem tudná munkáját egész nap folytatni.

Az anyajuhok bonitálásánál mindenekelőtt a termékenység és a jó báránynevelő-képeség jön szóba. Eleve kizárjuk az anyanyájából azt a juhot, mely nem fogamzik, vagy következetesen elvetél. Megvizsgáljuk, hogy elég fejlett-e a tőgy? Nincsenek-e hegek a tőgy bőrén, vagy csomók a tőgy belsejében, ami egy lefolyt tőgygyulladás maradványa és nem zárultak-e el (himlő, szájfájás után) a csecsbimbó csatornái? Csak a jól fejlett, ép tőgy kezesség arra, hogy a bárány kellő mennyiségű anyatejhez jut.

A szopást nem tűrő, csiklandós juh se való anyának.

Mínthogy a juhászat jövedelmezőségét az ikerellések lényegesen befolyásolják, indokolt az ikerellésből származó anyákat a tenyész-kiválasztásnál előnyben részesíteni. Az ikerelés ugyanis öröklékeny családi tulajdonság.

Ezt követően az egészségi állapotra irányítjuk figyelmünket. Itt természetesen nem a heveny, rövid idő alatt nyom nélkül gyógyuló betegségekre kell gondolnunk, hanem elsősorban azokra, melyek hónapokig, sőt tovább is lassú fokozattal gyengítik, „senyvesztik“ a juhek szervezetét s így képtelenné teszik őket arra, hogy életerős magzatot neveljenek, sőt ezenkívül még betegségük kórokozóival a velük együtt tartózkodó bárányokat is befertőzik (májmétel, tüdőférgesség, gyomorférgesség, rühösség stb.)

Jó ügyelni arra is, hogy az anyajuhnak nem túlfinom-e a szervezete? A túlfinom szervezetű állat kényes, a legcsekélyebb kórok hatására megbetegszik s ilyen kényes, igényes ivadékokat is hoz a világra. Ha már az anyák koponyai része feltűnően domború, az arci része pedig feltűnően hosszú és elkeskenyedő, ha a fülek vékonyak és szinte áttetszők, ha a fülek, szemek és szeméremtáj környéke kopaszodó, ha a gyapjas és fedőszőrös mezők határa nem éles, a bőr feszes, nehezen ráncolható, a csontok vékonyak, az ízületek duzzadtak, akkor számolnunk kell a juhok állandó betegeskedésével, korai előregedésével és a bárányok hullékonyságával.

Ha a báránynevelő-képesség, az egészségi viszonyok és a szervezet szilárdsága tekintetében nincs aggodalomra ok, akkor következik az ugyancsak döntő jelentőségű termelőképeség megállapítása.

Ha a gyapjútermelés után várható haszonról akarunk véleményt formálni, akkor megfontolás tárgyává kell tenni mindazokat a tényezőket, melyek a remélhető gyapjümennyiséget és a gyapjú minőségét befolyásolják. Így szemügyre kell venni a testnagyságot, a benőttséget a hason, a gyapjú sűrűségét, a fűrthosszúságot. A gyapjúminőség megítélésére meg kell állapítani a szálak vastagságát, meg kell győződni a bunda kiegyenlítetttségéről, ellenőrizni kell, hogy van-e a gyapjúszálakban kellő erősség, nyújthatóság; meg kell vizsgálni, hogy normális-e mindenütt a gyapjú belszerkezete.

E munka, mint látszik, sokoldalú, de kellő gyakorlattal mégis gyorsan végezhető.

A hústermelés tekintetében leginkább azok az egyedek fognak bennünket kielégíteni, melyeknél a bőr puha és könnyen ráncolható; a fej rövid, a nyak telt és kúpidomú; a törzs hosszú, mély, dongás, kerekded, jól izmolt, a végtagok pedig rövidek, izomdúsak. Ezek a formák a fejlődés gyorsaságát és a nagy vágósúlyt árulják el.

A tejtermelőképeség mérvéről némi tájékoztatást a külső is nyújt. A finom szervezetű, szelid tekintetű, inkább nagy fülekkel bíró, hosszú gerincű, széles far alatt fejlett tögyet hordozó, esetleg fattyúcsesbimbókat is felmutató egyedek szoktak jófejősök lenni. Ezek a jelek azonban nem valami megbízhatók.

A juhtenyésztés jövedelmezőségének fejlesztése terén — úgy hiszem — lendületet jelentene az, ha nem elégednénk meg a vázolt bírálattal, hanem számszerű adatokat gyűjtenénk a tenyészállatok nyírósúlyáról, a növendékállatok súlyáról és próbafejések útján a fejt tej mennyiségéről. Megint csak a szarvasmarhatenyésztésből veszem a bizonyítékot. Nemde, régebben is némileg tájékozódva volt minden

gazda afelől, hogy tehenei közül melyik jobb, melyik gyengébb fejős, de azért a gyengébbek kiselejtése nem folyt oly következetesen, mint ma, mikor a tejellenőrző egyletek számadatokat tárnak a gazda elé. Ilyen rendszeres és erélyes szelektáló munka indulna meg a juhászatokban is, mihelyt kilogrammokban ismerné a gazda az egyes juhok évi gyapjútermését és literekben a kifejt tejmenyiségét. Az eredmény bőven jutalmazná azt a csekély fáradságot, amibe ezek a mérések kerülnek.

Sziléziában, Badenben, Westfáliában a gyapjú- és hústermelés fokozására irányuló rendszeres tenyészkiválasztás végrehajtása céljából a juhtenyésztők — a tejelést ellenőrző egyesületek mintájára — körzetekbe csoportosultak. A körzet megbízottja megjelenik nyírás alkalmával a juhászokban és minden törzskönyvezendő juhnál közvetlenül nyírás előtt megméri a fűrthosszúságot; jegyzetet vesz fel a benőtség és ráncoltság fokáról; egy-egy fűrtmintát vesz a lapockáról, az oldalról és a koncról; közvetlenül nyírás után pedig megállapítja a bunda súlyát, a testsúlyt; felveszi a marmagassági, törzhosszúsági, dongássági, farszélességi méreteket; megbírálja a külsőt és a járást; majd az osztályozó rácsra kiterített bundának belszerkezetét, rendementjét és kiegyenlítetttségét becsüli meg.

Hasonló alapon folyik hazánkban az Országos Juhtörzskönyv adatainak gyűjtése, a legjobb magyar törzsjuhászatokban. Természetes, hogy az ilyen szabatos, nagy munkát igénylő eljárás csak nagyértékű tenyészetekben fizeti ki magát.

Eddig a tenyészanyag kiválasztásáról volt szó. A kosok kiválasztását ugyanezeknek az elveknek alapján, de sokkal szigorúbban kell végeznünk. Hiszen a kos évente 30—40 bányának lesz szülője s így 30—40 ivadékban érezteti befolyását. Nagy termelőképességű és híven örökítő kos után évente 30—40 nagyértékű ivadékot nevelhetünk, míg egy hitvány kosnak 30—40 selejtes utódja születik. Ha ehhez még hozzávesszük, hogy egy kost 3—4 évig használhatunk apaállatul, akkor megértjük, hogy az cselekszik helyesen, aki a kosok kiválasztásánál a lehető legnagyobb szigorral ítél s aki a kosok vásárlásánál nem riad vissza a nagyobb pénzáldozattól sem.

Bizonyos nyáj bonitálásánál (elbírálásánál) azonban nemcsak arra kell súlyt vetni, hogy az egyes tenyészállatok önmagukban nagy haszonértéket, illetőleg tenyészértéket képviseljenek, hanem arra is, hogy a nyájnak minden egyede lehetőleg egynemű bundát növeessen, azaz a nyáj kiegyenlített legyen. Ez a gyapjúértékesítés szempontjából fontos. Ugyanis a gyapjúpiacon az olyan gyapjú kelendő, melyből

egynemű minőségben nagy tömeget vásárolhat a gyáros. Ha ugyanis az eladásra kerülő gyapjünkben annyiféle a bunda, ahány állatról nyírtuk, akkor kisebb árat kínál érte a gyáros, mert ő a saját céljaira csak egy részét tudja felhasználni, másik részét kénytelen — talán alacsonyabb áron — más gyárnak továbbadni. Így a kisebb vétel-árral biztosítja be magát a tovább-eladásnál esetleg felmerülő veszteséggel szemben.

A világpiac nemcsak egyes juhászatok, hanem bizonyos országrészek, sőt országok gyapjútermésében is ilyen egyöntetűséget óhajt. Az olyan áruval lehet a világpiacon forgalmat csinálni, mely „márkát” képvisel, amelyből nagy tömegben egyöntetű minőség termelődik s amelyet évről-évre változatlan minőségben lehet megszerezni a termelés helyén. Ahol ilyen standard-árút a világkereskedelem nem talál, ott nem szívesen vásárol.

Sajnos, hazánk gyapjútermését, különösen pedig a népies tenyésztés termékét a legnagyobb jóakarattal se lehet e tekintetben kielégítőnek mondani. Ezeknek a viszonyoknak javítására, azaz nagyobb földterületeken egynemű gyapjútipus kitermelésére azonban a gazdák egyenként nem dolgozhatnak kellő eredménnyel. Itt csak az egységes célkitűzéssel és szívós következetességgel végrehajtott, szervezett munka vezethet eredményre. A gazdatársadalmi kamarákra, egyesületekre vár ez a nehéz, de hálás és sürgősen megoldandó feladat.

